Lægdsruller

Forkortelser i lægdsrullerne: Lægdsruller - forkortelser
Nyttig litteratur , hvis man vil vide mere: Slægtsforskning

Lægdsruller er fortegnelser over de mænd, der kunne udskrives til militærtjeneste, dvs. var værnepligtige. Rigsarkivet har lægdsruller fra 1701. Men de førtes af godserne og er kun sporadisk bevaret. Man brugte også frem til 1788 "geworbne" soldater (lejesoldater), hvoraf mange var udenlandske.

I 1788 vedtoges en lov om værnepligt (stavnsbåndets ophævelse)

»Til at hævde og beskytte Staten mod udvortes og indvortes Fiender og at understøtte Regjeringen i dens Bestræbelser for dens Sikkerhed og Vel udfordres en bevæbnet Magt, der kaldes Krigsmagten. I forrige Tider have for en stor Deel Fremmede været hvervede til denne Hensigt; men med Grund er det antaget, at Landets Børn selv bør forsvare deres Land og haandhæve dets Rettigheder. Denne Forpligtelse hviler fortrinligviis paa Bondestanden, som den, der på Grund af en haardfør Opdragelse og fordi den fra Barndommen af er vant til legemligt Arbeide i frie Luft, i Almindelighed maa antages at være den sundeste og stærkeste, saaledes som den er den talrigeste Klasse blandt Statsborgerne, hvilket gjør den fortrinlig skikket til fremfor andre Statsborgere at føre Vaaben til Statens Forsvar. Krigstjenesten, saavel til Lands som Wands, er derfor som en personlig Pligt paalagt Mandskabet af Bondestanden; og indskrives dette desaarsag fra Fødselen af i en saakaldet Reserve- eller Lægdsrulle, det er: en Fortegnelse over alt det Mandskab i et vist Distrikt, som til Krigstjeneste nu eller i Tiden er forpligtet.«

Fra 1789 kan du i lægdsrullerne følge mænds flytninger over hele landet, så længe de var værnepligtige, og du kan se den militære enhed, som den værnepligtige var tilknyttet, når han var indkaldt.

Hvis den værnepligtige blev fritaget for indkaldelse, kan du se med hvilken begrundelse, fritagelsen skete.

Frem til 1788 var det godserne der udgjorde lægderne, og arkiverne er her kun sporadisk bevaret, så jeg vil koncentrere min gennemgang til perioden efter 1788.

Det skal du vide for at søge i lægdsrullerne

1. Hvad hed den værnepligtige?
2. Hvornår blev den værnepligtige født?
3. Sogn/opholdssted. Mindst en bopæl på et tidspunkt, hvor personen var værnepligtig.

De oplysninger finder du i lægdsrullerne

- Navn
- Alder
- Fødested
- Opholdssted og flytninger, mens personen var værnepligtig
- Højde
- Vurdering på sessionen, herunder eventuel fritagelses- eller kassationsgrund
- Tjenestested i militæret, hvor værnepligten blev aftjent
- straffe

- Fars navn (mors navn, hvis personen var født uden for ægteskab)

Hvem var værnepligtig?

- 1788-1848: Mænd af bondestanden havde værnepligt og skulle registreres i lægdsruller. Købstædernes befolkning og de højere klasser på landet var fritagne.
- 1849-1860: Alle mænd havde værnepligt og skulle registreres i lægdsruller.
- Hvilken alder blev mænd registreret?
- 1788-1808: Mellem 0 og 36 år
- 1808-1849: Mellem 0 og 45 år
- 1849-1869: Mellem 15 og 38 år
- 1869 - Mellem 18 og 38 år, efter 1912 dog kun til 36 år

Man kan finde lægdsrullerne via rigsarkivets søgeformular.
Jeg vil imidlertid bruge en anden metode, jeg vil nemlig bruge hjemmesiden www.lægdsruller.dk og vil gennemgå det via en række eksempler.

Når jeg åbner www.lægdsruller.dk ser det sådan ud.

Når man skal finde en person skal man kende hans fødeår hvis han er født senest i 1848. Efter 1848 skal man på et eller andet tidspunkt kende hans bopæl under hans værnepligt.

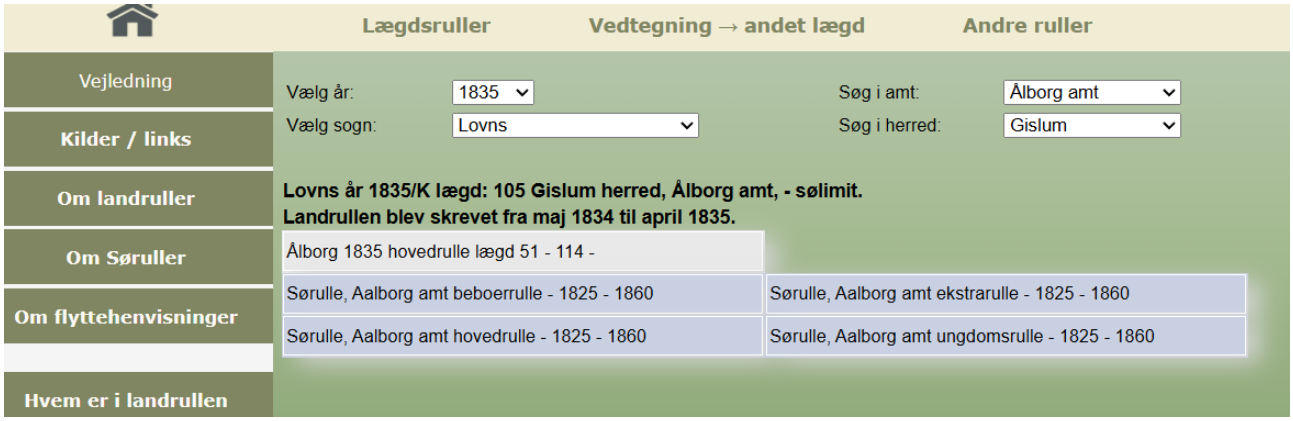
!788 – ca. 1860

Lægdsrullerne er opdelt i hovedruller og tilgangsruller.

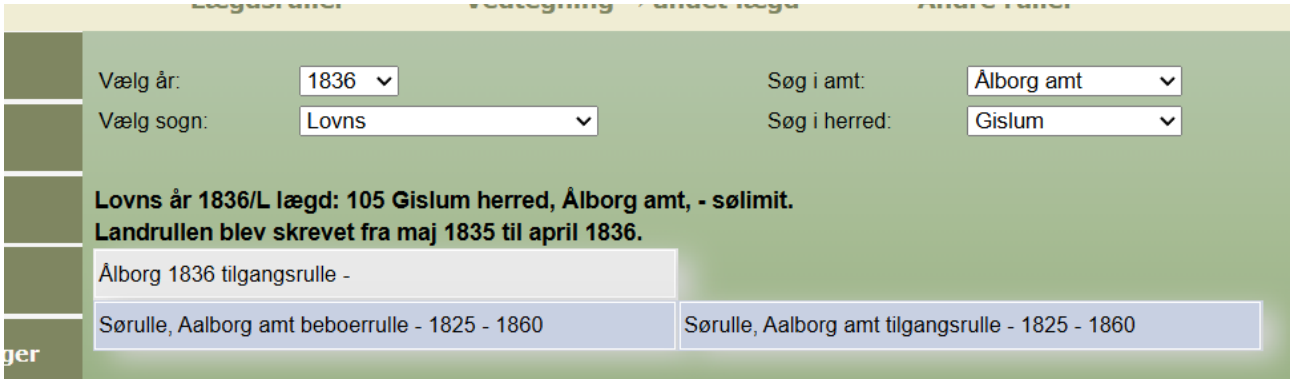
- Hovedruller indeholder alle værnepligtige og førtes hvert 3. med enkelte undtagelser
- Tilgangsruller førtes hvert år, hvor der ikke førtes en hovedrulle. De indeholder de i året nytilkomne, dvs. nyfødte drenge (frem til 1849) og tilflyttere til lægdet. Disse indgik så i næste hovedrulle.

I lægdsrullerne har hvert år et bogstav, f.eks. har 1849, 1875, 1901 og 1927 bogstavet Æ. Man kan finde årene for de forskellige år på menupunktet "Årstal bag bogstavet". Og så passer det ikke helt, nogle af årene var det ikke hele kalenderåret men kun en del af året. Her et eksempel:

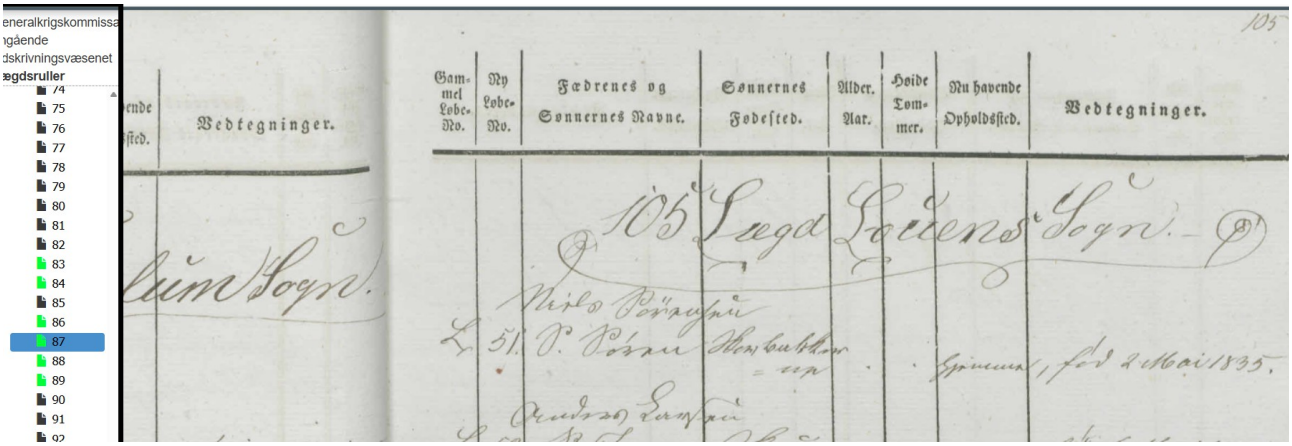
Jeg vil finde Søren Nielsen som er født den 2. maj 1835 i Lovns sogn, gislum herred i Ålborg amt. Jeg starter med at vælge år, 1835, derefter vælger jeg amt, herred og sogn i den rækkefølge

Her kan man se at rullen er skrevet fra maj 1834 til april 1835, jeg må altså i stedet vælge året 1836, han er jo født 2. maj, lige 2 dage for sent til at komme med i denne rulle. Jeg får oplyst at Lovns har lægdsnr. 105.

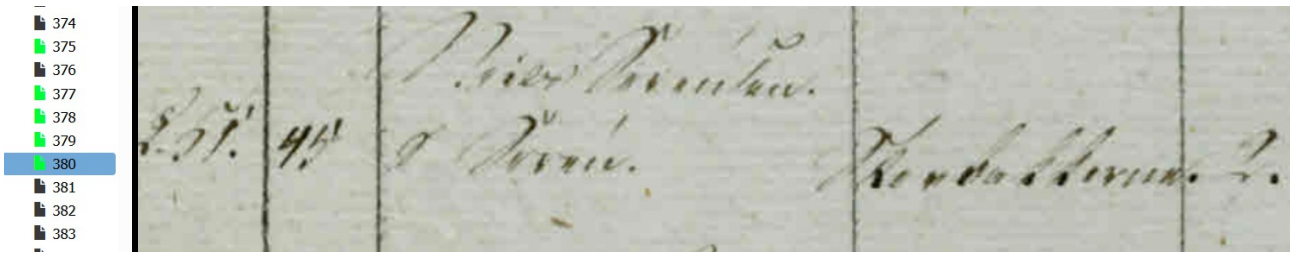

Jeg åbner nu tilgangsrullen ved at klikke på den, i den er opført alle nyfødte og tilflyttere til lægdet.

Jeg finder Søren. Ved gammelt løbenr. står der L, det er fordi han er født i det årsinterval som L dækker og så har han fået nyt løbenr. 51, det er det nr. han har i den næste hovedrulle. Så står hans far øverst, Niels Sørrensen og nedenunder hans navn, Søren. Hans fødested er angivet til Skoubakker og opholdssted er **hjemme**. Endelig under Vedtegninger står at han er født den 2. maj 1835.

Jeg følger ham nu i næste hovedrulle, rullen for 1838, her står anført hans gamle nr. 51 og det nye nr. 45. Hans fødested er angivet som Skoubakkerne og endelig er hans alder nu angivet til 2 år.

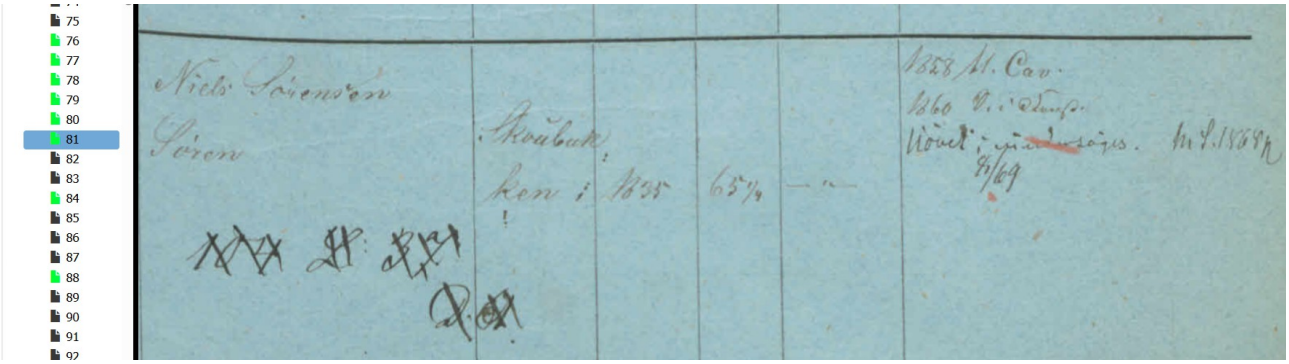

Jeg kan nu finde ham i næste hovedrulle, 1841, her får han igen nyt nr, 39 som jeg kan finde ham under i næste hovedrulle, som allerede er i 1843, her kan jeg se at han er blevet 8 år og at hans nye løbenr. er 36. Næste hovedrulle er i 1846 hvor han får nyt nr. igen, 33. Næste hovedrulle er i 1849, men der kan jeg ikke finde ham og det er der en god forklaring på, han er nemlig røget ud af lægdsrullen, da han kun er 14 år og den nye grænse for optagelse i lægdsrullen er 15 år når man blev konfirmeret, jeg må altså søge ham i tilgangsrullen for 1850.

Her finder jeg ham, nu får han det nye nr. 36, han bor stadig hjemme i Skoubakker. Så jeg leder videre i næste hovedrulle, som er 1854, der finder jeg ham, han er nu blevet 19 år, bor stadig hjemme og er 65,25 tommer høj (171 cm). I vedtegninger står der at han er på session i 1858 og at han er taget til cav. (tt cav, tjenlig til kavalleriet). Han er overført til forstærkningen i 1860 (S 1860) og hans lodtrækningsnr. er 450. (man trak lod om man skulle være soldat eller ej, lav nr. betød at man skulle være soldat)

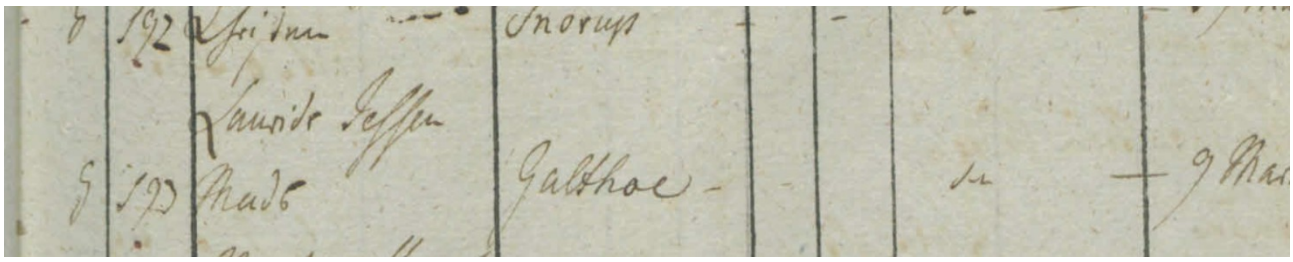
Jeg finder ham igen i hovedrullen for 1863 med nr. 27.

Her står der at han er uøvet, undersøges. Og så er der streg over 104 L 37, 104 var det lægd (Fovlum) han skulle flytte til i året L (1861) og 37 var hans nye lægdsnr. Men han flyttede ikke

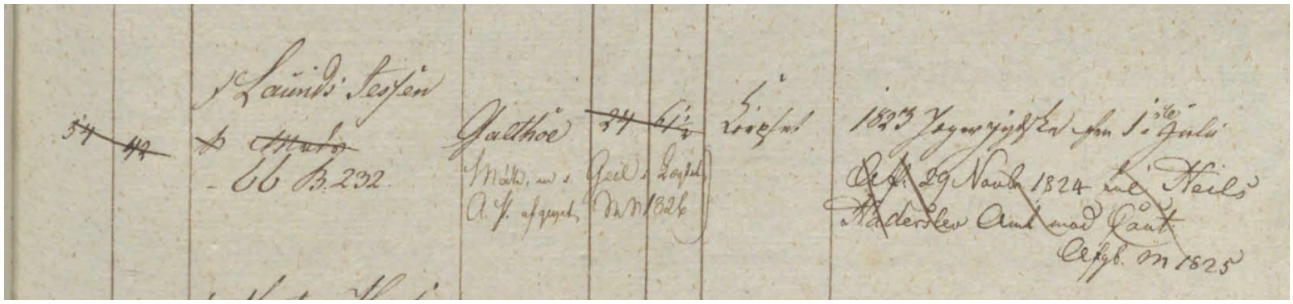
Nu vil jeg prøve at følge min tipoldefar, han var født i 1799 i Tistrup sogn i Ribe amt. Han hed Mads Lauridsen.

Jeg slår op på lægdsruller.dk, og ser at sognet er lægd nr. 62. Jeg finder ham i tilgangsrullen

Jeg kan nu følge ham i hovedrullerne fremover og i rullen for 1821 kan jeg læse at han er taget til jyske jægerkorps og har aftjent værnepligt i 1823. Endvidere står der at man har fremskaffet en attest på hans alder da man var i tvivl om det var den rigtige.

I hovedrullen for 1824 er der en flyttehenvisning, B 66 232, som skal læses så jeg kan finde ham i år B (1827) i lægd 66 (Ølgod) med nr. 232.

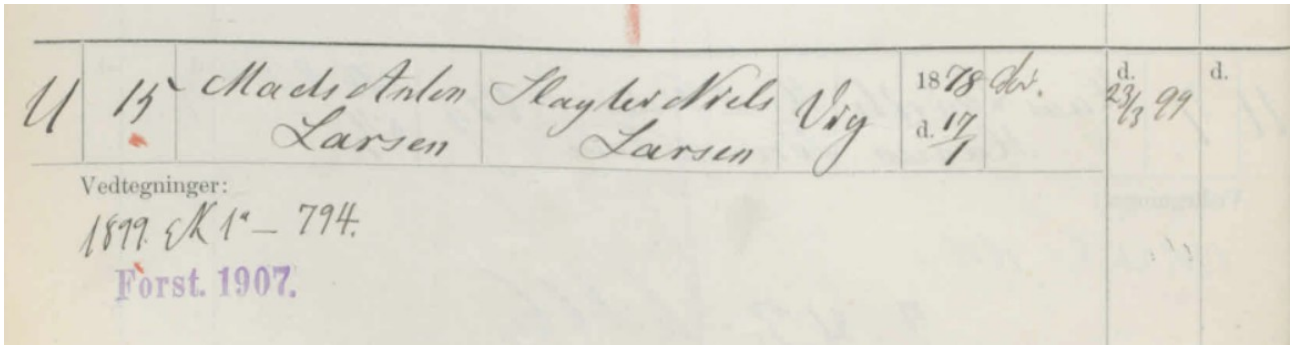

Jeg kan nu undersøge på tilsvarende vis hans søn, min oldefar, Hans Madsen, men jeg kan også undersøge om han deltog i krigen 1864 og ansøgte om fortjenstmedalje. Jeg skal vide hvor han boede i 1876, det år man ansøgte, hvilket amt han boede i og hvilket år han var født. Så går jeg ind på **salldata.dk/ddd/index.php**, klikker på fanebladet **indeks**, og derefter på **erindringsmedaljer**. Så skulle resten være en formssag, Hans er født i 1831 og boede i 1876 i Ringkøbing amt.

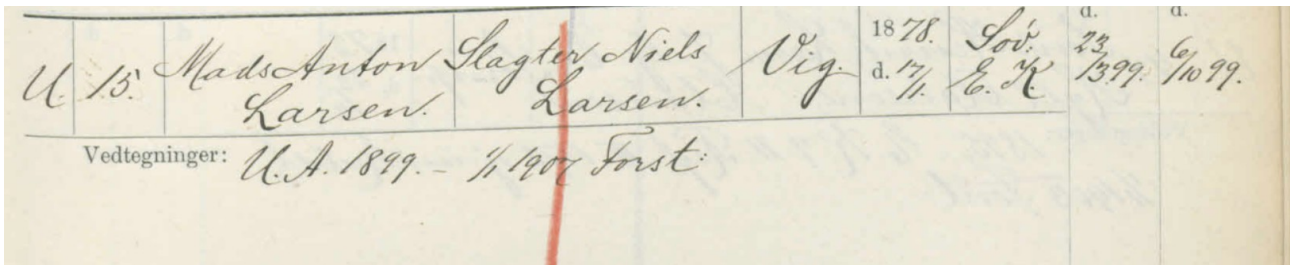
Jeg kan også finde erindringsmedalje for min tipoldefar for deltagelse i krigen 1848 - 50, han hed Niels Gregersen, boede også i Ringkøbing amt og var født i 1826.

Når jrg skal søge på min morfar, Mads Anton Larsen er det lidt anderledes, han var født i 1878, på den tid opererede man ikke med hovedruller men med omskrevne ruller og tilgangsruller.

Han var født i Vig sogn i Odsherred, men det jeg har brug for er at vide er, hvor han befandt sig da han blev 18 år. Jeg gætter på Vig og slår op i tilgangsrullen for 1896 og finder ham.

Jeg finder ham også i den omskrevne rulle for 1896

U 15. Mads Anton Larsen. Slagter Niels Larsen. Vig. 1878 d. 17/1. Sø. E. K. d. 23/1 99. d. 6/10 99.
Vedtegninger: U.A. 1899. - 1/10 07 Forst.

Her står at han er taget til søværnet, aftjener værnepligt i 1899 og overføres i 1907 til forstærkningen.